

ŠTEVILČNI RAZVOJ PREKMURSKIH MADŽAROV V 20. STOLETJU

Prispevek obravnava številčni razvoj Madžarov v Prekmurju (in Sloveniji) s pomočjo analiz uradnih statističnih popisov med letoma 1910 in 2002. V obravnavanem obdobju se je število Madžarov na avtohtonem naselitvenem območju v Prekmurju prepolovilo. Leta 1910 so na omenjenem območju popisali 14.354 oseb z madžarskim maternim jezikom, ali 90,8 odstotka celotnega prebivalstva na tem območju. Dobrih 90 let pozneje, leta 2002 pa le 6.237 oseb z madžarski maternim jezikom ali 49,1 odstotka vseh popisanih oseb na avtohtonem naselitvenem prostoru. Na padec števila Madžarov v Prekmurju v obravnavanem obdobju je vplivala vrsta dejavnikov: preseljevanje – v prvi vrsti madžarske inteligence – na Madžarsko ob zgodovinskih prelomnicah (leta 1919 in nato ponovno leta 1945); človeške izgube v obeh svetovnih vojnah; izginotje Slovencev in Judov, ki so se nekoč izrekli za Madžare; zaposlovanje v tujini in migracije; naseljevanje in naselitev oseb, ki niso bile madžarske narodnosti na avtohtono naselitveno območje Madžarov v Prekmurju; asimilacija itd.

Ključne besede: Madžari v Prekmurju, prekmurski Madžari, statistični popisi, migracije, asimilacija, avtohtono naselitveno območje

DEMOGRAPHIC TRENDS OF THE PREKMURJE HUNGARIANS IN THE 20TH CENTURY

The article deals with the demographic history of Hungarians in Prekmurje region (Slovenia), and is based on the analysis of the official population censuses in the period from 1910 to 2002, when the number of Hungarians, populating the autochthonous settlement area, decreased by half. In 1910, 14,354 persons with Hungarian as their mother tongue were registered in this area, which makes 90,8% of the entire population of the region. 90 years later, in 2002 however, there were only 6,237 persons with Hungarian as their mother tongue, representing only 49,1% of the registered population in the autochthonous territory of settlement. The decrease of the number of Hungarians in Prekmurje in this period was caused by several factors: emigration – of Hungarian intelligentsia, mostly – to Hungary at the occasion of historical turning points (in 1919 and 1945), casualties in both World Wars, less and less Slovenes and Jews declaring themselves for Hungarians, employment abroad and migrations, immigration of people of non-Hungarian origin into the autochthonous settlement area of Hungarians in Prekmurje, assimilation, etc.

Keywords: Hungarians in Prekmurje, population censuses, migrations, assimilation, autochthonous territory of settlement

1. UVOD

V pričujoči študiji bomo s pomočjo statističnih popisov, opravljenih med letoma 1910 in 2002, prikazali številčni razvoj Madžarov v Prekmurju. Poskušali smo najti odgovor predvsem na vprašanje, kateri so tisti dejavniki, ki so vplivali na to, da se je med letoma 1910 in 2002 število Madžarov na avtohtonem naselitvenem območju v Prekmurju prepolovilo. Leta 1910 so na omenjenem območju popisali 14.354 oseb z madžarskim maternim jezikom (90,8 odstotka celotnega prebivalstva na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju), dobrih 90 let pozneje pa le 6.237 oseb z madžarski maternim jezikom ali 49,1 odstotka vseh popisanih oseb na avtohtonem naselitvenem prostoru. Za prikaz etničnih sprememb na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju smo predstavili in analizirali uradne statistične podatke o maternem jeziku in narodni pripadnosti prebivalstva. Ta analiza je potrebna že zaradi tega, ker z območja avtohtone naselitve Madžarov v Prekmurju izhajajo večinoma tudi posamični, znotraj Slovenije živeči Madžari.

2. GEOGRAFSKA LEGA IN RAZJASNITEV POJMOV

Avtohtono naselitveno območje Madžarov v Sloveniji se nahaja v severovzhodnem delu države, ki obsega približno 50 km dolg in 3–15 km širok pas ob slovensko-madžarski državni meji, ter se razprostira na 195 kvadratnih kilometrih. Za tu živeče Madžare se uporablja izraz »prekmurski Madžari«, za samo območje pa »avtohtono naselitveno območje Madžarov v Prekmurju«. Oba izraza sta se začela uporabljati predvsem po letu 1945, ko se je pojavila potreba po enotnem poimenovanju v Sloveniji živečih Madžarov, oziroma območja, kjer so živeli.¹ Razen tega se za to območje uporabljata tudi izraza »narodnostno mešano območje« oziroma »dvojezično območje«. Oba izraza sta nastala v 60. letih prejšnjega stoletja, ko je slovenska manjšinska politika začela oblikovati pravne zaščite manjšin, ki je temeljila na načelu t. i. pozitivne diskriminacije. Pravice, ki so bile zagotovljene madžarski manjšini, so bile limitirane na »narodnostno mešano območje«, oziroma z drugim izrazom, na »dvojezično območje«.

1 Pri madžarskem poimenovanju (Muravidéki magyarok – prekmurski Madžari in Muravidék – avtohtono naselitveno območje Madžarov v Prekmurju) pa se pojavlja določena težava: izraz Muravidék (slovenski zrcalni prevod je Pomurje) se namreč uporablja tako za »avtohtono naselitveno območje Madžarov v Prekmurju« kakor tudi za celotno Prekmurje, torej za območje, obkroženo z madžarsko, s hrvaško in z avstrijsko državno mejo ter reko Muro. Madžarski zrcalni prevod za Prekmurje je namreč Murantúl, vendar se z gledišča madžarske manjšine v Sloveniji kakor tudi matične države Madžarov območje prek Mure (Murantúl) nahaja na desnem bregu Mure, torej na Štajerskem. Predvsem iz teh razlogov se v madžarski literaturi za Prekmurje uporablja izraz »Muravidék«, za tukaj živeče Madžare pa »muravidéki magyarok«.

Prekmurske Madžare delimo na dve nadaljnji skupini. Večjo skupino sestavljajo »Madžari z lendavskega območja« z Lendavo (nekoč Doljno Lendavo) kot središčem. Z izrazom Madžari z lendavskega območja označujemo madžarske prebivalce tistih vasi, ki se nahajajo med Dobrovnikom in Pincami. Ta naselja so (od severa proti jugu, v oklepaju z madžarskimi imeni): Dobrovnik (Dobronak), Žitkovci (Zsitkóc), Kamovci (Kámaháza), Genterovci (Göntérháza), Radmožanci (Radamos), Mostje (Hídvég), Dolga vas (Hosszúfalu), Dolgovaške gorice (Hosszúfaluhegy), Lendava (Lendva), Lendavske gorice (Lendvahegy), Čentiba (Csente), Dolina (Völgyifalu), Pince (Pince), Pince Marof (Pince-Major), Benica, Petišovci (Petesháza), Trimlini (Hármasmalom), Dolnji Lakoš (Alsólakos), Gornji Lakoš (Felsőlakos), Gaberje (Gyertyános); Kapca (Kapca) in Kot (Kót).² V okviru tega območja se nahaja tudi naselje Benica, ki pa ne spada k pravno omejenemu »narodnostno mešanemu območju« oziroma k »dvojezičnemu območju«.³

Severno od lendavskega območja se nahaja druga skupina prekmurskih Madžarov, to so »Madžari z Goričkega«. Ti ustvarjajo avtohtono skupnost v osmih naseljih, in sicer (od severa proti jugu, v oklepaju z madžarskimi imeni): Hodoš (Hodos), Krplivnik (Kapornak), Domanjševci (Domonkosfa), Središče (Szerdahely), Prosenjakovci (Pártosfalva), Pordašinci (Kisfalu), Čikečka vas (Csekefa) in Motvarjevci (Szentlászló). Prvi dve spadata k zgodovinski Stražni pokrajini (Őrség), druge pa so mejile na Stražno pokrajino in na pokrajino Göcsej.⁴ Ko je trianonska meja – določena s Trianonsko mirovno pogodbo po prvi svetovni vojni leta 1920 – razpolovila stoletja enotno Stražno pokrajino in vmesna območja med Göcsejem in Stražno pokrajino, se je z Lendavo izoblikovala zelo slabo povezana skupnost »Madžarov z Goričkega«. Poimenovanje »Madžari z Goričkega« so za tu živeče Madžare – podobno kot izraz »prekmurski Madžari« – začeli uporabljati po letu 1945.

3. NA KRATKO O POPISIH PREBIVALSTVA MED LETOMA 1910 IN 2002

Na ozemlju Prekmurja in s tem tudi avtohtonega naselitvenega območja Madžarov je bilo med letoma 1910 in 2002 v okviru petih različnih držav 11 popisov prebivalstva. Izhodiščni podatki analize so iz popisa leta 1910, ki ga je znotraj avstro-ogrske monarhije opravil Centralni statistični urad (Központi Statisztikai Hivatal – KSH) v Budimpešti. Prekmurje je med popisoma v letih 1921 in 1931 spa-

2 Dolgovaške gorice, Lendavske gorice in Trimlini so šele po drugi svetovni vojni postala samostojna naselja, pred tem so bile Dolgovaške gorice del Dolge vasi, Lendavske gorice in Trimlini pa so spadali pod Lendavo.

3 Gre za naselje, ki so ga ustanovili v dvajsetih letih 20. stoletja slovenski naseljenci s Primorske.

4 Do leta 1919 so bila ta naselja del Železne županije, le Motvarjevci so spadali k Zalski županiji, kamor so spadala tudi naselja na lendavskem območju.

dalo v okrilje nanovo ustanovljene države Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev (Kraljevina SHS), oziroma leta 1931 Kraljevine Jugoslavije. Zaradi političnih sprememb med drugo svetovno vojno je popis leta 1941 potekal pod madžarsko oblastjo. Po drugi svetovni vojni imamo podatke o 7. popisih prebivalstva, od katerih je bilo prvih šest opravljenih v okviru Jugoslavije, leta 2002 pa je popis izpeljal statistični urad samostojne slovenske države. Med naštetimi popisi smo za našo analizo uporabili podatke o maternem jeziku in narodni pripadnosti iz popisov v letih 1910, 1921, 1931, 1941, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991 in 2002.⁵ Pri popisih od 1910 do vključno 1941 smo upoštevali podatke, ki so se nanašali na materni jezik, od 1953 do 1991 pa tiste, ki so govorili o narodni pripadnosti. To pa zato, ker je v popisih iz 1910, 1921 in 1931 bilo navedeno le vprašanje o maternem jeziku. Leta 1941 so sicer poleg maternega jezika spraševali tudi o narodni pripadnosti, vendar smo v študiji zaradi nezanesljivosti omenjenih podatkov navedli le tiste o maternem jeziku prebivalstva. Na obrazcih jugoslovanskih popisov prebivalstva po drugi svetovni vojni sta bili pri podatkih, ki so se nanašali na etnično pripadnost, prisotni obe vprašanji, vendar so pri objavi rezultatov popisa izpostavili le narodno pripadnost. Podatkov o maternem jeziku, razen iz leta 1991, niso objavili. Popis iz leta 2002 je, podobno kot iz 1991, zajemal tako materni jezik kot tudi narodno pripadnost.⁶

V pričujočih tabelah smo primerjali podatke o Madžarih in Slovencih, dveh najštevilčnejših skupinah obravnavanega območja. V kategorijo »drugi« smo uvrstili druge narode oziroma narodnosti. Iz te skupine najdemo na lendavskem območju med obema svetovnima vojnama predvsem Hrvate in Nemce, na Goričkem pa večinoma Nemce. Pri ljudskih štetjih po drugi svetovni vojni so na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju v kategoriji drugi večinoma Hrvati in Srbi.

4. POPIS PREBIVALSTVA LETA 1910

Za izhodiščno točko smo vzeli ljudsko štetje iz leta 1910.⁷ V 27. naseljih avtohtonega naselitvenega območja Madžarov v Prekmurju⁸ so popisali 15.802 osebi. Od 15.802 oseb se je za madžarski materni jezik opredelilo 14.354 (90,4 odstotka),

5 Popisa iz leta 1948, opravljenega v okviru Jugoslavije, zaradi pomanjkljivosti podatkov nismo analizirali.

6 Popisi na Slovenskem 1948–1991 in Popis 2002. Statistični urad Republike Slovenije. Ljubljana 2001, 62.

7 Popis leta 1910 je Slovence uvrstil v skupino »drugih« maternih jezikov.

8 Kakor smo to že omenili, so Dolgovaške gorice, Lendavske gorice in Trimlini po drugi svetovni vojni postala samostojna naselja, medtem ko je bilo naselje kolonistov Benica ustanovljeno leta 1922.

1.296 oseb za slovenski (8,2 odstotka), en odstotek vseh popisanih pa so uvrstili v kategorijo drugih maternih jezikov.⁹

Tabela 1: Podatki o maternem jeziku prebivalstva na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju leta 1910

Leto	1910			
Materni jezik	Madžarski	Slovenski	Drugi	Skupaj
Lendavsko območje	11.607	1.102	135	12.844
%	90,4	8,6	1	100
Goričko	2.747	194	17	2.958
%	93	6,5	0,5	100
Avtohtono naselitveno območje Madžarov	14.354	1.296	152	15.802
%	90,8	8,2	1	100

Vir: A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása, első rész, a népesség főbb adatai községenként, Bp. 1912.

Leta 1910 se je v Lendavi in okolici od popisanih 12.844 oseb za madžarski materni jezik opredelilo 11.607, 1.102 za slovenski, 135 pa so popisovalci uvrstili v kategorijo drugih maternih jezikov, predvsem v skupino nemških in hrvaških. Po statističnih podatkih iz leta 1910 Madžari na lendavskem območju v 5. naseljih – Čentiba, Dolga vas, Lendava, Kapca in Kot – niso dosegali nad 90-odstotne večine. V Čentibi, Dolgi vasi in v Lendavi so Slovence popisali predvsem v okoliških gorih, kjer so evidentirali 702 osebi s slovenskim maternim jezikom.¹⁰ Naseljevanje Slovencev v gorice omenjenih naselij se je začelo 70. letih 19. stoletja. Ko je že bilo čutiti vpliv demografskega prehoda, so prenaseljenost slovenskih vasi na

9 Popisi na Madžarskem so v letih 1910 in 1941 z izrazom »vend« označevali Slovence; v naši študiji uporabljamo izraz Slovenci. Podrobneje o vendskem vprašanju glej, »A vend kérdés. Válogatás eszmék és téveszmék bőséges tárházából«. Kossics Alapítvány. Bp. 1996; Katalin Munda Hirnök: Ime Slovencev na Madžarskem nekoč in danes. A magyarországi szlovének neve egykor és ma. Etimologija Slovencev na Madžarskem 3., 2001, 60–77.

10 Az 1910. évi népszámlálás külterület és pusztai összeírásai, Bp. 1912. 512.

Dolinskem, ki so spadali h gospodstvu Esterházy (Mala in Velika Polana, Žižki, itd.), med drugim zmanjšali tako, da se je del prebivalstva preselil v Lendavske gorice,¹¹ kjer se je večina ukvarjala z vinogradništvom.¹² Na to nakazuje tudi milenijska spominska knjiga naselja Dolnje Lendave iz leta 1898, v kateri so navedeni prebivalci Dolnje Lendave, število družinskih članov in njihovi poklici. Pri številnih slovensko zvenceh priimkih je pri poklicu navedeno viničarstvo.¹³

V primeru vasi Kapca in Kot sta za visoko število prebivalcev s slovenskim maternim jezikom predvsem dva vzroka. Na podlagi razpoložljivih podatkov lahko ugotovimo, da je bila še v prvi polovici 19. stoletja večina krajanov obeh naselij Slovencev, ki so se nato sčasoma asimilirali.¹⁴ Po drugi strani pa obe naselji ležita ob madžarsko-slovenski jezikovni meji, zaradi česar so imeli tamkajšnji prebivalci veliko stikov s sosednjimi slovenskimi vasm.

V osmih vaseh na Goričkem se je 93 odstotkov prebivalcev opredelilo za Madžare, 6,5 odstotka za Slovence, 17 oseb (0,5 odstotka) pa za druge (večinoma so bile to osebe z nemškim maternim jezikom). Največ oseb s slovenskim maternim jezikom je živelo v dveh naseljih, in sicer v Prosenjakovcih in Domanjševcih.

5. POPIS PREBIVALSTVA LETA 1921

Popis leta 1921 je prebivalce Prekmurja našel že v novi državi, in sicer v Kraljevini SHS. Popisovalci so na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju evidentirali vsega skupaj 15.780 oseb.

Pri iskanju vzrokov za upad števila prebivalstva je treba poudariti predvsem vojne izgube in zmanjšanje prirastka, kar pa je bila konec koncev prav tako posledica vojne. Na drugem mestu je treba navesti osebe, predvsem madžarskega porekla, ki so po priključitvi Prekmurja h Kraljevini SHS iz teh krajev odšli, oziroma so jih izgnali. To so bili večinoma orožniki, učitelji, odvetniki, železničarji itd., torej predvsem državni uradniki. Popolni izgon madžarskih uradnikov se je začel šele leta 1922.¹⁵ Na tretjem mestu pa je treba omeniti tiste mlade vojaške obveznike, ki se niso želeli pridružiti vojski nove države in so rajši prebegnili na Madžarsko.

11 Lendavske gorice ležijo na obrobju petih naselij; Dolnje Lendave, Čentibe, Dolge vasi, Pince, Doline in Lendvadedesa. Prebivalci slovenskih vasi so dobili zemljo predvsem na tistih območjih Lendavskih goric, ki so spadala k Dolnji Lendavi in Dolgi vasi.

12 Vladimir Bračić, Lendavske Gorice (Lendvahegy). Geografska Monografija. *Geografski zbornik* XXVIII/1. Ljubljana 1988, 36–38.

13 Alsó-Lendva nagyközség millenniumi emlékkönyve 1896. Nagy-Kanizsa 1898, III-XXX.

14 Peter Kozler, Slovenci na Ogerskim. Slovenija, Ljubljana 1849, list 55, 220.; list 56, 224.; list 57, 228.; list 58, 232.

15 Varga Sándor, *A szlovéniai magyarok helyzete 1919–1941 között*. Muratáj 94/1, Lendava/Lendva 1994, 86.

Zgoraj omenjenemu upadu prebivalstva je bila delna protiutež nova garda uradnikov, katere člani pa niso bili več Madžari, temveč predvsem Slovenci.

Tabela 2: Podatki o maternem jeziku prebivalstva na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju leta 1921

Leto		1921		
Materni jezik	Madžarski	Slovenski	Drugo	Skupaj
Lendavsko območje	10.587	2.056	277	12.920
%	81,9	15,9	2,2	100
Goričko	2.480	339	41	2.860
%	86,7	11,9	1,4	100
Avtohtono naselitveno območje Madžarov	13.067	2.395	318	15.780
%	82,8	15,2	2	100

Vir: Prekmurje. Seznam občin. Murska Sobota 1921.

Na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju so leta 1921 popisali 13.067 oseb z madžarskim in 2.395 oseb s slovenskim maternim jezikom. V primerjavi s podatki iz leta 1910 je bilo Madžarov tokrat manj, tako v številu kot v deležu. Med najpomembnejšimi vzroki za upad so bile že omenjene vojne izgube ter izgon oziroma pobeg uradnikov in mladih vojaških obveznikov. Porast slovenskega in drugega, nemadžarskega prebivalstva, je povzročila predvsem naselitev slovenskih uradnikov.

Pri popisu prebivalstva leta 1921 so evidentirali dvakrat več ljudi s slovenskim maternim jezikom kot leta 1910. Obsežen porast števila Slovencev je bil opazen predvsem v Dolnji Lendavi, kjer so leta 1921 našeli 840 oseb s slovenskim maternim jezikom, medtem ko jih je bilo leta 1910 le 283. Razlog za tako velik porast je treba iskati v naselitvi slovenskih uradnikov, ki so na sedežu okraja zamenjali dotedanjo, večinoma madžarsko uradniško gardo.

Število pripadnikov kategorije drugih maternih jezikov se je povečalo številčno in sorazmerno s tem tudi v deležu. Leta 1910 se je v to kategorijo – torej niti za

madžarski niti za slovenski materni jezik – opredelilo 152 oseb, leta 1921 pa 318. Večina se jih je izrekla za hrvaški materni jezik.

6. POPIS PREBIVALSTVA LETA 1931

V primerjavi z ljudskim štetjem leta 1921 so deset let pozneje na območju avtohtone naselitve Madžarov v Prekmurju popisali 68 oseb manj. Podrobna analiza podatkov pokaže, da je število prebivalcev na lendavskem območju v primerjavi z letom 1921 naraslo, na Goričkem pa se je zmanjšalo. Število prebivalcev v osmih madžarskih naseljih na Goričkem je bilo najvišje leta 1910, nato pa je iz leta v leto upadalo. Najpomembnejši vzrok za to je najverjetneje dejstvo, da so po Trianonski mirovni pogodbi leta 1920 ta naselja pristala na obrobju države. Nove meje so te vasi odrezale od njihovih gospodarskih in upravnih zaledij ter s tem tu živečim Madžarom odvzele tudi duhovno središče.

Na lendavskem območju je vladala popolnoma drugačna situacija. Za tukajšnje ljudi je bila Dolnja Lendava tako gospodarski kot upravni in duhovni center. Tega niso spremenile niti nove meje, oziroma le toliko, da je nekaj naselij, ki so pred tem gravitirale k Dolnji Lendavi, ostalo na madžarski strani meje.

Na lendavskem območju je leta 1931 živelo 128 oseb več kot leta 1921. Vzrok za ta porast je bila kolonizacija slovanskega prebivalstva. V obdobju med obema vojnama – točneje med letoma 1921 in 1932 – so namreč v okviru zemljiške reforme na veleposestvo Eszterhazy¹⁶ naselili 254 družin s 1.305 člani.¹⁷

Večina priseljencev je bilo primorskih Slovencev, nekaj pa Hrvatov, ki so bili bodisi zaradi soške fronte premeščeni v notranjost države in se po vojni niso vrnili domov, bodisi so pobegnili pred italijanskim fašizmom ali optirali iz Italije v Jugoslavijo. Druga skupina priseljencev so bili prekmurski Slovenci, ki so se na lendavsko območje preselili predvsem iz dolinskega dela Prekmurja. Koloniste so naselili v naslednje vasi v okolici Dolnje Lendave: Petišovci, Mostje, Gaberje, Pince Marof, Kamovci in Dolga vas, v sosedstvu Petišovcev in Pinc pa so ustanovili novo naselje, Benico. Madžari in drugi, ki niso bili slovanskega porekla, so bili iz zemljiške reforme izključeni.¹⁸ S kolonizacijo je država dosegla dvojni cilj. Na eni strani je enotni madžarski blok na lendavskem območju uspela razredčiti z osebami slovenske in drugih južnoslovanskih narodnosti, na drugi pa je Madžare, izklju-

16 Dolnjelendavsko veleposestvo Eszterházyjevih je na lendavskem območju obsegalo skoraj 16.000 katasterskih oralov ali okoli 9.120 hektarjev.

17 Attila Kovács, *Földreform és kolonizáció a Lendva-vidéken a két világháború között*. Lendva 2004, 370.

18 Attila Kovács, Izključitev prekmurskih Madžarov iz agrarne reforme na osnovi podatkov popisa o materinem jeziku prebivalstva iz leta 1921. *Razprave in gradivo*, št. 41. Ljubljana 2002, 188–203.

čene iz zemljiške reforme, s tem posredno prisilila, da so zapustili svoj rodni kraj in – zaradi pomanjkanja obdelovalne zemlje – delo in preživetje poiskali drugje.

Tabela 3: Podatki o maternem jeziku prebivalstva na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju leta 1931

Leto		1931		
Materni jezik	Madžarski	Slovenski	Drugi	Skupaj
Lendavsko območje	5.126	7.357	561	13.044
%	39,3	56,4	4,3	100
Goričko	1.946	677	40	2.663
%	73	25,4	1,5	100
Avtohtono naselitveno območje Madžarov	7.072	8.034	601	15.707
%	45	51,2	3,8	100

Vir: Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. marta 1931. godine, Beograd 1938.

Primerjava podatkov o maternem jeziku v letu 1931 s tistimi iz leta 1921 kaže velike spremembe. Leta 1921 je bilo 83 odstotkov vseh popisanih oseb na obravnavanem območju Madžarov, oziroma so si za materni jezik določili madžarski, leta 1931 pa je delež Madžarov padel na 45,3 odstotka, oziroma izraženo v številkah: leta 1921 se je za Madžare izreklo 13.067 oseb, deset let pozneje pa samo 7.072. Opazna sprememba je na lendavskem območju, kjer se je leta 1931 za Madžare opredelilo 39,6 odstotka (5.126 oseb) celotnega prebivalstva, medtem ko je leta 1921 ta podatek znašal 82 odstotkov (10.587 oseb). Na Goričkem ni bilo tako velikih sprememb, saj se je s 86,7 odstotka iz leta 1921, leta 1931 znižalo le na 73 odstotkov. Na občutno spremembo podatkov o maternem jeziku so vplivali trije dejavniki oziroma dogodki. Prvi dogodek je bilo že omenjeno naseljevanje kolonistov. Drugi, in obenem najvplivnejši, so bile agitacije pred popisom, ko je med Madžari potekala močna kampanja, katere namen je bil prepričati ljudi, naj se v čim večjem številu izrečejo za Slovence. Tistim Madžarom, ki se bodo odrekli svoji narodni pripadnosti oziroma maternemu jeziku, so obljubili zemljo

iz preostalega, še ne razdeljenega veleposestva Eszterhazyjevih.¹⁹ Tretji vzrok je bil odhod Madžarov, ki so bili izključeni iz zemljiške reforme. V obdobju med obema vojnama se je v upanju na boljše življenje z območja ob jugoslovansko-madžarski meji v Prekmurju v tujino izselilo več sto mladih Madžarov. Prvi val izseljevanja med letoma 1920 in 1941 se je usmeril proti Južni Ameriki. Poglavitni cilji so bili Argentina, Brazilija in Urugvaj. Od sredine dvajsetih let so se tudi v Zahodni Evropi, torej v bližnjih državah, ponujale različne priložnosti za zaslužek. V začetku je to bilo le v Franciji, od leta 1935 pa tudi že v Nemčiji. Na začetku to še ni bilo izseljevanje v pravem pomenu, temveč izključno sezonsko kmečko delo. Posledica naraščajočih in nenehnih, desetletja trajajočih migracij, je bila za številne tukajšnje Madžare dokončna odcepitev od domovine. Tu moramo tudi omeniti, da se je veliko prekomorskih izseljencev čez čas, ko so prihranili nekaj denarja, vrnilo domov. Po izračunih etnologinje Edit Kerecsényi se je med letoma 1920 in 1941 iz šestih madžarskih naselij lendavskega območja (Petišovci, Genterovci, Radmožanci, Kapca, Gaberje in Kamovci) dokončno izselilo okrog 200 mladih moških in žena.²⁰ Po mnenju Edit Kerecsényi so bili poglavitni vzroki za izseljevanje nerazvita industrija in infrastruktura v pokrajini, potrtanonska psihična travma, pomanjkanje pouka v madžarskem jeziku in izključitev madžarskih družin iz zemljiške reforme.²¹

7. POPIS PREBIVALSTVA LETA 1941

Aprila 1941 so Prekmurje in s tem tudi območja, kjer so živeli prekmurški Madžari, priključili madžarski državi ter s tem tukajšnje Slovence postavili v manjšinski položaj. Slovenski učitelji so se, skupaj z umikajočo jugoslovansko vojsko, ali odselili ali pa jih je madžarska oblast pozneje odslovila. Enako se je dogajalo tudi s slovenskimi uradniki. Namesto njih so prišli madžarski funkcionarji in uradniki iz drugih krajev madžarske države.²² Še istega leta poleti je bil opravljen popis prebivalstva.

Leta 1941 so na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju popisali 1.139 manj oseb kot leta 1931. Delni vzrok za to je bilo izseljevanje oziroma izgon slovenskih uradnikov, učiteljev idr., delno pa tudi vpoklic vojaških novincev ter množično izseljevanje v obdobju med obema popisoma, torej med letoma 1931 in 1941.

19 Sándor Varga, *A szlovéniai magyarok helyzete 1919–1941 között*. Muratáj 94/1, Lendava/Lendva 1994, 80.

20 Edit Kerecsényi, *Távol a hazától*. Lendva 1995, 25–33.

21 Edit Kerecsényi, *Távol a hazától*. Lendva 1995, 25.

22 Lajos Bence, *frott szóval a megmaradásért*. Lendva 1994, 45.

Pri primerjavi podatkov o maternem jeziku iz leta 1941 s tistimi izpred desetih let so opazna velika odstopanja. Število Madžarov se je podvojilo, medtem ko je število Slovencev upadlo približno na četrtino. Za porast madžarskega prebivalstva obstajata v glavnem dva vzroka. Prvi je ta, da so Madžari, ki so se (predvsem zaradi zemljiške reforme) pred tem izrekli za Slovence, sedaj »znova« postali Madžari. Drugi vzrok pa je bil prihod novih madžarskih uradnikov, učiteljev, orožnikov itd.

Vzrok za upad števila Slovencev (in pripadnikov drugih narodnosti) je treba iskati v že omenjenem odhodu oziroma izgonu slovenskega uradniškega sloja, predvsem pa v »izginotju« številnih oseb, ki so se v preteklem obdobju zaradi upanja na agrarno zemljo izrekle za Slovence.

Če primerjamo podatke o maternem jeziku iz popisa leta 1941 na lendavskem območju s tistimi iz leta 1910 – omenjeni štetji sta bili opravljeni pod madžarsko, drugi dve iz obdobja med njima pa pod jugoslovansko oblastjo – dobimo dejanske podatke o naseljevanjih med obema vojnoma. V času zadnjega ljudskega štetja v Monarhiji se je skoraj 91 odstotkov prebivalstva na lendavskem območju izreklo za madžarski materni jezik, krepkih 8 odstotkov za slovenski, 1 odstotek pa se je uvrstil v kategorijo drugih jezikov. Pri popisu leta 1941 je delež Madžarov v primerjavi z letom 1910 upadel na 81,1 odstotka, Slovencev pa narasel na 16,3 odstotka. Iz teh podatkov je jasno razvidno, da se je sestava prebivalstva na lendavskem območju glede na materni jezik, predvsem zaradi kolonizacije med obema vojnoma spremenila, in sicer v korist Slovencev.

V primerjavi s podatki iz leta 1910 je pri popisu leta 1941 – za razliko od lendavskega območja – število Madžarov na Goričkem opazno naraslo. Leta 1941 se je v osmih naseljih za madžarski materni jezik opredelilo 97,7 odstotka prebivalstva, leta 1910 pa 93 odstotkov. Ker pa prebivalci Goriškega predstavljajo le majhen odstotek celotnega prebivalstva na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju, je na splošne rezultate ta podatek vplival le v minimalni meri.

Med drugo svetovno vojno, med letoma 1941 in 1945, je več dogodkov močno vplivalo na število prebivalcev na obravnavanem območju, s tem pa posredno tudi na narodnostno sestavo oziroma na jezikovno pripadnost. Junija 1942 je madžarska oblast del naseljencev, točneje 589 oseb, z lendavskega območja internirala v Sárvár.²³ Vsi interniranci so bili primorski kolonisti, ki so se v okolico Lendave priselili po 31. oktobru 1918, in zaradi tega niso spadali med t. i. »praprebivalce oziroma avtohtono prebivalstvo« (őslakos). Madžarska je med »neavtohtone prebivalce« prištevala vse tiste osebe, ki so se na t. i. južna območja – ki so bila

23 Slavko Valenčič, *Interniranci in internacijsko taborišče Sárvár*. Lendava 1992, 86.

madžarski državi odvzeta po Trianonski mirovni pogodbi in ji bila znova priključena po napadu na Jugoslavijo leta 1941 – priselile po 31. oktobru 1918.²⁴

Druge skupine kolonistov, naseljenci iz Prekmurja, so na lendavsko območje prišle prav tako že po omenjenem datumu; vendar so ti tako rekoč že spadali k »avtohtonemu prebivalstvu«, saj so tudi pred 31. oktobrom 1918 živeli na območju Madžarske kraljevine – v okvirih Železne in Zalske županije – zaradi česar so se izognili internaciji. Po evidenci sárvárskega tabora je med junijem 1942 in majem 1945 od 589 internirancev umrlo 23 oseb, nekatere pa je ista usoda doletela nekje zunaj Sárvára. Po izračunih Slavka Valenčiča, prav tako interniranca iz Sárvára, je v 33 mesecih internacije umrlo 35 oseb.²⁵

Tabela 4: Podatki o maternem jeziku prebivalstva na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju leta 1941

Leto 1941				
Materni jezik	Madžarski	Slovenski	Drugi	Skupaj
Lendavsko območje	9.909	1.985	317	12.211
%	81,1	16,3	2,6	100
Goričko	2.307	28	26	2.361
%	97,7	1,2	1,1	100
Avtohtono naselitveno območje Madžarov	12.216	2.013	343	14.572
%	83,8	13,8	2,4	100

Vir: 1941. évi népszámlálás. Demográfiai adatok községenként, (Országhatáron kívüli terület) Kézirat Bp. 1990.

Med drugo svetovno vojno so največjo izgubo doživeli Judje. Prekmursko judovstvo – ki je bilo skoncentrirano v Dolnji Lendavi in Murski Soboti – je bilo vse do »končne rešitve« glavno gibalno gospodarskega in trgovskega življenja v

24 A. Sajti Enikő, Délvidék 1941–1944. Bp. 1987. 39.

25 Slavko Valenčič, *Interniranci in internacijsko taborišče Sárvár*. Lendava 1992, 88.

pokrajini. Prekmurske Jude – po ocenah okrog 250 oseb²⁶ – so deportirali aprila 1944. Njihova pot je vodila preko Čakovca, Nagykanizse in Birkenaua naravnost v Auschwitz, kjer so 21. in 22. maja 1944 večino tudi pomorili v plinskih celicah. Po vojni se je v Dolnjo Lendavo vrnila le skupina 18 oseb, katere znatnejši del se je – zaradi nadlegovanja oblasti in zaplembe njihovega premoženja – kmalu odselil v tujino.²⁷ Izobraženstvu in tudi Madžarom v pokrajini je poguba Judov zadala velik udarec. Znatni delež tukajšnje inteligence so bili namreč prav Judje, katerih pripadnost je bila večinoma madžarsko usmerjena.²⁸ Aprila 1945 so v Prekmurje vkorakale sovjetske čete. Po tistem, ko so zbrali večino vodij puščičarjev (10–12 oseb),²⁹ so oblast predali krajevnim partizanom. To je bilo obdobje, ko so morali prekmurski Madžari preživeti največ krivic. Prvo, kar so partizani naredili, je bilo, da so v vseh madžarskih vaseh zbrali vaše veljake ter člane stranke puščičastih križev. Nekatere so zadržali v dolnjelendavskem gradu, druge pa so odpeljali v tabor za »usposabljanje in prevzgojo« v Filovcih.³⁰

Tri leta za tem, ko so primorske koloniste internirali v Sárvár, je v Prekmurju prišlo do novih množičnih deportacij. Sprememba je bila samo v tem, da so sedaj v zbirni tabor v Hrastovcu internirali 558 oseb madžarske narodnosti. V začetku septembra 1945 so ujetnike iz lendavskega gradu, prebivalce filovskega tabora in Madžare iz hrastovškega tabora izpustili, tako da so se lahko vsi vrnili na svoje domove.³¹ To pa se je zgodilo takrat, ko je centralna oblast v državi celotno usmerjanje vzela v svoje roke in prekinila samovlado lokalnih voditeljev.³² Deportacije, internacije in ustrahovanja so v prekmurskih Madžarih, ki so se leta 1945 znova znašli v manjšinskem položaju, pustili globoke sledove, kar je bilo med drugim opazno tudi pri popisu leta 1953.

26 Sándor Varga, *A zsidók története a lendvai községben 1773–1944 között. Tanulmányok a szlovéniai magyarság köréből*. Bp. 1994. 157. p., 166–172.

27 Sándor Varga, *A zsidók története a lendvai községben 1773–1944 között. Tanulmányok a szlovéniai magyarság köréből*. Bp. 1994. 158.

28 Lajos Bence, *Írott szóval a megmaradásért*. Lendva, 1994 21.

29 Stranka puščičastih križev (Nyilaskeresztes Párt) je oktobra leta 1944 pod vodstvom Ferenca Szálasija s pomočjo Nemcev prevzela oblast na Madžarskem.

30 Sándor Varga, *A szlovéniai magyarok helyzete 1919–1941 között*. Muratáj 94/1. 83. Lendava/Lendva, 1994.

31 Zaenkrat še nimamo natančnih podatkov o tem, koliko Madžarov je umrlo v raznih taboriščih takoj po drugi svetovni vojni.

32 Sándor Varga, *A szlovéniai magyarok helyzete 1919–1941 között*. Muratáj 94/1. 83–84. Lendava/Lendva, 1994.

8. POPIS PREBIVALSTVA LETA 1953

Drugi popis prebivalstva v novi, Titovi Jugoslaviji, je bil leta 1953. Na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju so našeli 16.415 oseb. Ta podatek je v primerjavi z letom 1941 prikazal 11,2-odstotni porast, kar v številkah pomeni 1.843 oseb več. Na razmeroma velik porast prebivalstva je vplivalo več dejavnikov. Eden najpomembnejših je bil mir, saj je od vojne preteklo že celih osem let, kar je v veliki meri pripomoglo h konsolidaciji in s tem tudi pozitivno vplivalo na prirastek prebivalstva. Drugi dejavnik je bil ta, da so bili vojaki, ki so se leta 1941 še bojevali na frontah, ob popisu leta 1953 spet prisotni. Na tretjem mestu moramo omeniti delavce, ki so se v velikem številu zaposlili pri podjetju »Nafta« v Lendavi. Med drugo svetovno vojno so naleteli na bogata naftna polja v okolici Dolnje Lendave. Po vojni so s pridobivanjem nafte nadaljevali, in sicer v okviru državne gospodarske družbe »Proizvodnja nafta Doljna Lendava«. Zaradi naglega razvoja naftne industrije (do leta 1951 so letno načrpali že 72.000 ton nafte) je primanjkovalo delovne sile, zato so v Lendavi³³ oktobra 1947 odprli rudarsko šolo.³⁴ Večji del manjkajoče delovne sile pa niso vzeli iz šolskih klopi, temveč so tu naselili strokovnjake in delavce iz drugih delov Jugoslavije, za katere so v južnem delu mesta v smeri proti Čentibi zgradili popolnoma novo stanovanjsko četrt.³⁵ Na stotine priseljenih Slovencev, Hrvatov in Srbov ni vplivalo le na porast prebivalstva Lendave in širše okolice, temveč tudi na razmerja med narodi oziroma narodnostmi.

33 Po drugi svetovni vojni so Doljno Lendavo preimenovali v Lendavo. Zaradi tega uporabljamo v študiji pri analizi obdobja po drugi svetovni vojni za poimenovanje središča prekmurskih Madžarov izraz Lendava.

34 Štefan Hari, A mi kőolajbányászattunk. *Lendavski zvezek – Lendvai füzetek: Naftno rudarjenje – A kőolajbányászat*. Lendava 1990. 7–9.

35 Sándor Varga, *A szlovéniai magyarok helyzete 1919–1941 között*. Muratáj 94/1. 86–87. Lendava/Lendva, 1994.

Tabela 5: Podatki o narodni pripadnosti prebivalstva na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju leta 1953

Leto 1953			
Narodna pripadnost	Madžarska	Slovenska/Druga	Skupaj
Lendavsko območje	8.596	5.346	13.942
%	61,6	38,3	100
Goričko	1.792	681	2.473
%	72,5	27,5	100
Avtohtono naselitveno območje Madžarov	10.388	6.027	16.415
%	63,2	36,7	100

Vir: Varga Sándor, A szlovéniai magyarok II. Honismeret. 1995/3.

Opomba: Pripadniki drugih narodov oziroma narodnosti (ne madžarske) so prikazani med Slovenci.

Leta 1953 je narodna oziroma narodnostna sestava obravnavanega območja na podlagi popisa prebivalstva izgledala takole: za madžarsko narodno pripadnost se je izreklo 63 odstotkov celotnega prebivalstva, to je 10.388 oseb. V primerjavi z letom 1941 je to pomenil 13,3-odstotni upad, oziroma za 1.828 oseb manj. Za tako velik upad Madžarov obstaja več vzrokov. Med prvimi je treba omeniti odhod funkcionarjev in uradnikov, ki so se v Prekmurje priselili med drugo svetovno vojno. Skupaj z njimi je te kraje zapustilo tudi nekaj domačih Madžarov. Z vidika prekmurskih Madžarov je nadaljnji upad pomenila tudi deportacija okoli 250 prekmurskih Judov leta 1944, ki so se v večjem delu – kakor smo že omenili – izrekli za Madžare, in od katerih se je po vojni v domače kraje vrnila le peščica. Tudi v povojnih internacijah je bilo nekaj žrtev. Poleg tega moramo omeniti tudi tiste – predvsem mlade – osebe madžarske narodnosti, ki so zaradi fizičnega in psihičnega pritiska nove oblasti, v upanju na lažje, svobodnejše in boljše življenje, pobegnili na zahod.³⁶

³⁶ Edit Kerecsényi, Távol a hazától. Lendva 1995, 35.

Kategorija, v kateri so zajeti pripadniki slovenskega oziroma drugih narodov in narodnosti, je leta 1953 predstavljala 36,7 odstotka celotnega prebivalstva na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju, kar je v številkah pomenilo 6.027 oseb. V primerjavi s podatki iz leta 1941 se je to število skoraj potrojilo. Največji porast števila Slovencev in drugih narodnosti je bil opazen na Goričkem, kjer so v primerjavi z 2,3 odstotka leta 1941, v letu 1953 predstavljali 27,5 odstotka prebivalstva.

9. POPIS PREBIVALSTVA LETA 1961

V Jugoslaviji je bil naslednji popis prebivalstva leta 1961. Na lendavskem območju in v osmih naseljih na Goričkem so našeli 15.383 oseb, kar je bilo 1.032 manj kot leta 1953. Prevladujoč vzrok upada prebivalstva so bila izseljevanja. Izseljence lahko razdelimo v dve večji skupini. V prvi so bili tisti, ki so se preselili v tujino, v drugi pa notranji migranti, oziroma tisti, ki so se odselili v druge kraje znotraj republike oziroma države.

V letih takoj po drugi svetovni vojni se je na prekmurske Madžare izvrševal močan politični in gospodarski pritisk. To so najbolj občutili predvsem tisti, ki so pod nekajletno madžarsko prevlado (1941–1945) bolj ali manj odkrito izkazovali svojo pripadnost madžarstvu. Fizični in psihološki pritiski ter nenehno občutenje manjvrednosti je veliko mladih spodbudilo, da so čez zeleno mejo prebegnili v Avstralijo, od tam pa še dalje, največkrat v Avstralijo.³⁷

Drugo skupino migrantov so sestavljali tisti, ki so preživetje iskali v drugih krajih Slovenije oziroma Jugoslavije. Iz lendavskega okrožja je na primer v okolici Kočevja delalo več kot 1.500 sezonskih delavcev. Med njimi je bilo tudi veliko Madžarov iz Prekmurja, ki so si – zaradi dvomljive eksistencialne perspektive domačega kraja – pozneje tam ustvarili družine in novo življenje.³⁸

Podatki o narodni pripadnosti iz popisa leta 1961 se v razmerjih večinoma ujemajo s tistimi iz leta 1953. Leta 1961 se je za madžarsko narodno pripadnost opredelilo 63,5 odstotka celotnega prebivalstva, to je 9.769 oseb, kar je bilo za 619 oseb manj kot leta 1953. Vendar pa, ker se je zmanjšalo tudi število celotnega prebivalstva obravnavanega območja, se delež Madžarov v bistvu sploh ni spremenil. K stagniranju števila Madžarov (kljub izseljevanju) je med drugim pripomoglo tudi to, da se je del tistih Madžarov, ki so leta 1953 zatajili svojo narodno pripadnost, v letu 1961 znova izrekel zanjo. Za to je zelo lep primer naselje Dobrovnik, kjer se je leta 1953 od popisanih 1.413 oseb za madžarsko narodno pripadnost

37 Edit Kerecsényi, *Távol a hazától*. Lendva 1995, 35.

38 Lajos Bence, *Érott szóval a megmaradásért*. Lendva 1994, 35.

opredelilo 981 (69,4 odstotka). Osem let pozneje je bilo od 1.276 oseb 81 odstotkov Madžarov, to je 1.022 oseb. Kljub temu, da se je v omenjenem obdobju število celotnega prebivalstva zmanjšalo za 137 oseb, je število Madžarov naraščalo. Na rezultate popisa leta 1961 je gotovo vplivalo tudi izboljšanje odnosov med Jugoslavijo in Madžarsko.

Tabela 6: Podatki o narodni pripadnosti prebivalstva na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju leta 1961

Leto		1961	
Narodna pripadnost	Madžarska	Slovenska/Druška	Skupaj
Lendavsko območje	8.109	4.916	13.025
%	62,0	38,0	100
Goričko	1.660	698	2.358
%	70,0	30,0	100
Avtohtono naselitveno območje Madžarov	9.769	5.614	15.383
%	63,5	36,5	100

Vir: Varga Sándor: A szlovéniai magyarok II. Honismeret 1995/3.

Opomba: Pripadniki drugih narodov oziroma narodnosti (ne madžarske) so prikazani med Slovenci.

Navesti moramo še podatek, da se je leta 1953 na območju Slovenije za madžarsko narodno pripadnost izreklo 11.019 oseb (0,8 odstotka celotnega prebivalstva Slovenije), leta 1961 pa le 10.498, kar je bilo 0,7 odstotka celotnega prebivalstva. Ta skoraj 0,1-odstotni upad je na eni strani povzročil številčni upad znotraj madžarskega prebivalstva, na drugi pa porast prebivalstva Slovenije. Leta 1953 so popisovalci v Sloveniji evidentirali 1.466.425, osem let pozneje pa že 1.591.523 oseb.³⁹

39 Popisi na Slovenskem 1948–1991 in Popis 2002. Statistični urad Republike Slovenije. Ljubljana 2001, 17–19.

10. POPIS PREBIVALSTVA LETA 1971

Leta 1971 so na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju popisali za 427 manj oseb kot leta 1961. Večinski delež upada je bil v osmih goričkih vaseh, kjer je bilo tega leta za 332 oseb manj kot pred desetimi leti. V preteklih desetih letih se je število prebivalcev na Goričkem zmanjšalo za celih 14 odstotkov (332 oseb), na lendavskem območju pa »le« za 95 oseb (0,7 odstotka). Na drastičen upad prebivalstva v osmih obmejnih vasi na Goričkem je vplivalo več dejavnikov.

Kot prvega moramo poudariti industrializacijo Murske Sobote, gospodarsko in politično središče pokrajine na levem bregu reke Mure, ki se je začela že v šestdesetih letih. V hitro razvijajočo se Mursko Soboto – in njeno okolico – se je namreč preselilo veliko mladih z Goričkega, saj so jim neurejene prometne povezave oteževale prevoz na njihova delovna mesta.⁴⁰ Drugi dejavnik so bili tisti ljudje, ki so v 50. letih pobegnili čez zeleno mejo in se v upanju na boljše življenje ustalili nekje na zahodu. Če pod lupo vzamemo podatke o narodni pripadnosti v osmih naseljih na Goričkem, lahko ugotovimo, da večjih sprememb v primerjavi z letom 1961 ni opaziti, število Madžarov je celo naraslo.

40 Najpomembnejša prometna povezava med Mursko Soboto in Goričkim je bila leta 1907 zgrajena železniška proga, na kateri so leta 1968 ukinili ves železniški promet, njene tire pa odstranili.

Tabela 7: Podatki o narodni pripadnosti prebivalstva na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju leta 1971

Leto	1971			
Narodna pripadnost	Madžarska	Slovenska	Druga/med temi jugoslovanska	Skupaj
Lendavsko območje	7.303	4.423	1.204/377	12.930
%	56,5	34,2	9,3	100
Goričko	1.537	474	15	2.026
%	75,9	23,4	0,7	100
Avtohtono naselitveno območje Madžarov	8.840	4.897	1.219	14.956
%	59,1	32,7	8,2	100

Vir: Savezni zavod za statistiku. Popis stanovništva i stanova 1971. godine. Beograd 1972.

Drugačno sliko pa kažejo podatki za lendavsko območje. V nasprotju z Goričkim se je tu število prebivalstva komaj spremenilo, zato pa je večje odstopanje opaziti pri podatkih o narodni pripadnosti. Najbolj očiten je upad števila Madžarov, saj je bilo 1971. leta 826 oseb manj kot leta 1961, to pa pomeni kar 10-odstotno zmanjšanje. Že pri popisu prebivalstva leta 1971 je bilo močno občutiti primanjkljaj, ki ga je ustvarila disidentstvo v 50. in 60. letih, oziroma preselitev na zahod več sto mladih ljudi madžarske narodnosti. Migracija mladine je opazna še v enem podatku, in sicer pri kategorizaciji prebivalstva po starosti. V lendavskem okrožju (kamor je spadalo tudi lendavsko območje) se je delež prebivalcev nad 65. letom z 8,3 odstotka iz leta 1961 do konca desetletja zvišal na 17,7 odstotka.⁴¹

Lep zgled za to, kako lahko industrija močno vpliva na število populacije določenega naselja, nam daje prav Lendava. Tu so takoj po vojni, leta 1948, popisali 1.689 oseb, leta 1971 pa že 3.044. To pomeni, da se je med omenjenima letoma število prebivalcev skoraj podvojilo, kar gre predvsem na račun naftne industrije.

Na kratko bi omenili še primer naselja Kapca, kjer so leta 1961 evidentirali 457 oseb madžarske narodne pripadnosti, kar je bilo 81 odstotkov celotnega

⁴¹ Lajos Bence, *Írott szóval a megmaradásért*. Lendva 1994, 37.

prebivalstva naselja. Deset let pozneje je na Kapci po popisnih podatkih živel 170 Madžarov, to je 31,5 odstotka vseh prebivalcev naselja. Vzporedno z upadom Madžarov je naraščalo število oseb drugih narodnosti (torej niti Madžarov niti Slovencev), točneje 276 oseb, kar je bila polovica vaščanov. Med temi 276 osebami je bilo 264 oseb jugoslovanske narodnosti. Med kapčanskimi »Jugoslovani« so se najverjetneje skrivali večinoma Madžari, na kar nakazuje tudi popis leta 1981, ko so popisali kar 405 Madžarov. Poleg na Kapci je bilo sorazmerno veliko število »Jugoslovanov« še v Lendavi, kjer se je za to narodnost opredelilo 89 oseb. Na lendavskem območju se je torej ob popisu prebivalstva leta 1971 za »Jugoslovane« opredelilo 377 oseb, v osmih naseljih na Goričkem pa nihče.

V Jugoslaviji so leta 1971 pri popisu prebivalstva uvedli novo, nevtrarno »jugoslovansko« kategorijo. Člani številnega tabora »Jugoslovanov« so bili v celotni državi (Jugoslaviji) v prvi vrsti prebivalci nacionalno mešanih območij ter industrijskih mest in okolic, med katerimi so bili v najvišjem odstotku tisti iz nacionalno mešanih zakonov. Za »jugoslovansko« kategorijo so se odločali predvsem administrativni delavci in izobraženci, ki so bili odvisni od oblasti, vodilni ljudje srednjega in višjega sloja, partijci ter hrvaški Srbi.⁴² V Sloveniji so leta 1971 popisali 9.785 Madžarov, kar je bilo 0,57 odstotka celotnega slovenskega prebivalstva.

11. POPIS PREBIVALSTVA LETA 1981

Leta 1981 se je število celotnega prebivalstva na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju v večji meri ujemalo z rezultati popisa iz leta 1971. Pri podrobnejši analizi naših dveh pokrajin – lendavskega območja in naselij na Goričkem – pa se pokaže nekoliko drugačna slika. Na lendavskem območju so namreč leta 1981 popisali 218 oseb več kot pred desetimi leti. Do tega porasta je v prvi vrsti prišlo zaradi večje industrializacije Lendave v 70. letih. Tudi veliko zamejcev se je v tem obdobju vrnilo domov, kar je prav tako rezultat ustvarjanja novih delovnih mest.⁴³

42 Lajos Arday, A jugoszláviai magyarság demográfiai helyzete 1944-től napjainkig. Naptár 91. Lendva 1991. 76.

43 Lajos Bence, *frott szóval a megmaradásért*. Lendva 1994. 36.

Tabela 8: Podatki o narodni pripadnosti prebivalstva na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju leta 1981

Leto		1981		
Narodna pripadnost	Madžarska	Slovenska	Druga/med temi jugoslovanska	Skupaj
Lendavsko območje	7.023	4.655	1.470/285	13.148
%	53,4	35,4	11,2	100
Goričko	1.293	472	27/2	1.792
%	72,2	26,3	1,5	100
Avtohtono naselitveno območje Madžarov	8.316	5.127	1.497/287	14.940
%	55,6	34,3	10,0	100

Vir: Statistični urad Republike Slovenije. Neobjavljeni podatki po naseljih za leto 1981. Ljubljana 1982.

Nova delovna mesta pa niso privabila le domačih izseljencev, temveč tudi ljudi iz drugih predelov Jugoslavije. Na to nakazuje porast števila tistih, ki so se opredelili za kategorijo drugih narodov oziroma narodnosti. Ta se je namreč z 1.204 oseb iz leta 1971, do 1981 povečala na 1.470. Med temi je bilo največ Hrvatov, 287 pa je izbralo nevtralno kategorijo »Jugoslovanov«. Upad za skoraj 100 oseb znotraj kategorije »Jugoslovanov« med letoma 1971 in 1981 si lahko razlagamo s tem, da se je na že omenjeni Kapci v nasprotju z 264 osebami iz leta 1971, leta 1981 za Jugoslovane opredelilo samo 6 oseb. Na obravnavanem območju so leta 1981 največ »Jugoslovanov«, to je 201 osebo, našli v Lendavi. V Lendavi je bila zaradi industrializacije po drugi svetovni vojni narodnostna sestava najbolj pisana, kar je imelo za posledico veliko narodnostno mešanih zakonov, ti pa so nato producirali tudi največ »Jugoslovanov«.

V omenjenem obdobju je na lendavskem območju in v osmih naseljih na Goričkem naraslo tudi število Slovencev, in sicer za 230 oseb. Nasprotno pa sta upadla delež in število Madžarov. Pri iskanju vzrokov za ta upad bi poudarili dve stvari. Prva je nizko število rojstev. V analiziranem obdobju (1971–1981) je na eno (v starosti med 15 in 49 let) žensko madžarske narodnosti prišlo 1,88 novorojenega otroka, kar je bilo v državnem (jugoslovanskem) razmerju najnižje (državno

povprečje je bilo 2,36).⁴⁴ Drugi dejavnik je bila zmeraj hitrejša asimilacija, katere najpogostejša oblika je bil nacionalno mešani zakon.

Število prebivalcev v obravnavanih naseljih na Goričkem je tudi v tem obdobju še dalje upadalo. Leta 1981 so popisali za 234 oseb manj kot pred desetimi leti. Zanimivo je, da je upadlo število Madžarov, število Slovencev se ni spreminjalo, naraslo pa je tudi število drugih narodov in narodnosti. Število »Jugoslovanov« na Goričkem je bilo leta 1981 zanemarljivo, saj sta se za to kategorijo opredelili le dve osebi.

Preučujoč podatke naselij lahko ugotovimo, da je, z izjemo štirih (Lendava, Lendavske gorice, Trimlini, Dolga vas), drugod na narodnostno mešanem območju v Prekmurju število prebivalstva upadalo. V zgoraj omenjenih štirih naseljih lahko vzrok za porast prebivalstva iščemo v industrializaciji Lendave, saj vsa našeta naselja ležijo v neposredni bližini industrijske cone v okolici Lendave. Delavci so se namreč morali dnevno voziti do industrijskih središč – v Mursko Soboto in Lendavo – velikokrat tudi do 30 km, kar je bilo zaradi neurejenih prometnih zvez dokaj oteženo, ter tako, kakor smo to omenili že v primeru Goriškega, pripomoglo tudi k vse množičnejšemu preseljevanju iz obmejnih vasi, ki so bila s cestami slabo povezana z industrijskimi centri v Prekmurju. Tisti, ki so se odločili za preselitev, so se največkrat nastanili v industrijskih središčih oziroma v njihovi neposredni okolici, kot se je to zgodilo tudi v Lendavi in okoliških vaseh.

Pri preučevanju podatkov goriških vasi lahko ugotovimo, da je število prebivalcev v vseh osmih vaseh upadlo, tudi v Prosenjakovcih, čeprav so tu v 70. letih odprli manjšo tekstilno tovarno s ciljem, da bi domačo delovno silo zadržali v kraju samem.⁴⁵

12. POPIS PREBIVALSTVA LETA 1991

Zadnji popis prebivalstva v drugi Jugoslaviji je bil leta 1991, in sicer v že precej poostrenem notranjepolitičnem vzdušju. Na narodnostno mešanem območju v Prekmurju (tudi na drugih območjih države) je to bilo najmočnejše občutiti pri kategoriji »Jugoslovanov«, saj je njihovo število z 287 oseb iz leta 1981, leta 1991 upadlo na 22 oseb.

Poleg Jugoslovanov je še naprej upadalo tudi število Madžarov. Na podlagi podatkov popisa iz leta 1991 je v Sloveniji živelo 8.503 oseb madžarske narodnosti, kar je bilo 0,4 odstotka celotnega slovenskega prebivalstva (1.965.986 oseb).

⁴⁴ Lajos Arday, A jugoszláviai magyarság demográfiai helyzete 1944-től napjainkig. Naptár 91. Lendva 1991. 74.

⁴⁵ *Madžari in Slovenci. Sodelovanje in sožitje ob jugoslovansko-madžarski meji*. Ljubljana 1987 51–52.

Prevladujoči del Madžarov, 85,2 odstotka popisanih, je živel na avtohtonem naselitvenem območju v Prekmurju. V tukajšnjih 31 naseljih so leta 1991 evidencirali 14.294 oseb, od katerih se jih je za madžarsko narodno pripadnost opredelilo 7.243. Porazdelitev madžarskega prebivalstva ter njihov delež v sklopu obeh obravnavanih območij pa kaže na odstopanja. V osmih naseljih na Goričkem so leta 1991 popisali 1.006 Madžarov, ki so predstavljali 65,8 odstotka tukaj živeče populacije. V 23 naseljih lendavskega območja se je za madžarsko narodno pripadnost izreklo 6.237 oseb, kar je bila skoraj polovica celotnega prebivalstva na tem območju.

Tabela 9: Podatki o narodni pripadnosti prebivalstva na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju leta 1991

Leto		1991		
Narodna pripadnost	Madžarska	Slovenska	Druga/med temi jugoslovanska	Skupaj
Lendavsko območje	6.237	4.919	1.610/19	12.766
%	48,9	38,5	12,6	100
Goričko	1.006	434	88/3	1.528
%	65,8	28,4	5,8	100
Avtohtono naselitveno območje Madžarov	7.243	5.353	1.698/22	14.294
%	50,7	37,4	11,9	100

Vir: Statistični urad Republike Slovenije. Neobjavljeni podatki po naseljih za leto 1991. Ljubljana 1992.

Pri popisu leta 1991 so našli 8.503 v Sloveniji živečih oseb madžarske narodne pripadnosti, izmed katerih jih je 1.260 živel zunaj narodnostno mešanega območja v Prekmurju, v prvi vrsti v večjih slovenskih mestih, kar je bil predvsem rezultat migracij. Število posamično živečih Madžarov pa so vztrajno dopolnjevali tudi vojvodinski priseljenci.

Iz analize podatkov po naseljih za leto 1991 je razvidno, da so na narodnostno mešanem območju v Prekmurju živeli Madžari v 31. naseljih, od katerih v 9. niso bili večinski del prebivalstva. Ta naselja so: Lendava (27,9 odstotka Madžarov), Lendavske gorice (14 odstotkov Madžarov), Mostje (26,3 odstotka Madžarov), Dolgovaške gorice (21,9 odstotka Madžarov), Kamovci (41,6 odstotka Madžarov), Petišovci (45,3 odstotka Madžarov), Pince Marof (11 odstotkov Madžarov), Benica (2,3 odstotka Madžarov) in Pordašinci (42,6 odstotka Madžarov). V drugih 22. naseljih so bili v večini v devetih – Banuta (84,8 odstotka Madžarov), Genterovci (83,6 odstotka Madžarov), Pince (85,2 odstotka Madžarov), Radmožanci (90,2 odstotka Madžarov), Dolina (81,5 odstotka Madžarov), Žitkovci (88 odstotkov Madžarov), Hodoš (85 odstotkov Madžarov), Središče (82 odstotkov Madžarov) in Motvarjevci (81,7 odstotka Madžarov) – in so imeli absolutno, nad 80-odstotno večino. Poleg tega so Madžari v večjem številu živeli še v drugih slovenskih mestih, predvsem v Ljubljani, Mariboru in Murski Soboti.

Če bi rezultate popisa iz leta 1991 obdelali z metodo novega popisa iz leta 2002 oziroma če ne bi vzeli v ozir v tujini živelih zdomcev, bi bilo leta 1991 v Sloveniji natanko 8.000 Madžarov (po kriteriju narodne pripadnosti). Razlika 503 osebe natančno prekriva število v tujini zaposlenih Madžarov iz Slovenije. Preračunano v deleže, nam ta podatek daje 5,9 odstotka, kar je sicer znatno nad slovenskim povprečjem – v času popisa leta 1991 je v tujini živelo 2,7 odstotka celotnega slovenskega prebivalstva oziroma zdomcev – se pa ujema s prekmurskim povprečjem.⁴⁶

Pri popisu leta 1991 se je za madžarski materni jezik opredelilo 9.240 oseb, kar je za 737 več kot pri narodni pripadnosti. Od teh je na narodnostno mešanem območju Prekmurja živelo 7.511 oseb, oziroma 81,4 odstotka vseh oseb z madžarskim maternim jezikom v Sloveniji. V drugih naseljih v Prekmurju zunaj narodnostno mešanega območja se je za madžarski materni jezik opredelilo 656 oseb, drugod po Sloveniji pa 1.070.⁴⁷

Zanimiva je tudi primerjava podatkov o maternem jeziku, in sicer tistih, ki so bili dobljeni po stari (iz leta 1991) oziroma novi metodi iz leta 2002. Po novi metodi se je v Sloveniji leta 1991 za madžarski materni jezik opredelilo 8.270 oseb, kar je za 520 manj kot po stari, ki je upoštevala tudi zdomce. Kot smo to omenili že prej, je ta razlika natančno število v tujini zaposlenih oseb z madžarskim maternim jezikom.⁴⁸

46 Statistične informacije, št. 92. 5. Prebivalstvo. Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, Slovenija, 31. marca 2002, 4–5.

47 Miran Komac, *Varstvo narodnih skupnosti v Republiki Sloveniji*. Ljubljana 1999. 26.

48 Statistične informacije, št. 92. 5. Prebivalstvo. Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, Slovenija, 31. marca 2002, 7.

Leta 1991 so v 31. naseljih narodnostno mešanega območja v Prekmurju popisali 14.294 oseb. Malo več kot polovica (50,7 odstotka) se je izrekla za madžarsko narodno pripadnost, dobra tretjina za slovensko (37,4 odstotka), drugih 11,9 odstotka pa je spadalo v kategorijo drugih narodov in narodnosti, oziroma v skupino neznano. Največ Slovencev so popisali v Lendavi, to je 1.952 oseb, ki so predstavljali 51,3 odstotka celotnega prebivalstva tega mesteca. Poleg Lendave je največ Slovencev živelo še v Dobrovniku (295 oseb), Mostju (296 oseb), Gaberju (279 oseb), Lendavskih gorica (381 oseb), Čentibi (229 oseb) in Petišovcih (324 oseb).

V kategoriji drugih narodov so na obravnavanem območju prevladovali Hrvati (820 oseb). Več kot polovica, 485 oseb, je živela v Lendavi, v večjem številu pa še v okoliških naseljih. Poleg Hrvatov so bili prisotni tudi predstavniki drugih narodov in etničnih skupin, a je bilo njihovo število neznatno. Je pa bila zato razmeroma številčna tista skupina, katere narodna oziroma narodnostna pripadnost je neznana. V to skupino po vsej verjetnosti spadajo večinoma otroci, rojeni v nacionalno mešanih zakonih, oziroma zdomci, ki v času popisa niso bili dosegljivi, in je zato njihova narodna pripadnost ostala neznana. Verjetno je tudi večina tistih, ki so se leta 1981 opredelili za jugoslovansko narodnost, pozneje padla v to skupino, saj je – kot je bilo že omenjeno – njihovo število leta 1991 padlo na borih 22 oseb.

13. POPIS PREBIVALSTVA LETA 2002

Po podatkih popisa iz leta 2002 so na narodnostno mešanem območju v Prekmurju popisali za 1.595 oseb manj kot leta 1991, kar pomeni 11,16-odstotni upad. Leta 1991 so popisali 14.293 oseb, 11 let pozneje pa 12.698. Na omenjenem območju je upad prebivalstva zaznaven že od leta 1961, toda tako velikega upada še niso zabeležili. V preteklih enajstih letih je število prebivalcev naraslo le v treh naseljih, v drugih pa je drastično upadlo. Ob primerjavi obeh narodnostno mešanih območij, kjer živijo Madžari, to je Goriškega in lendavskega območja, dobimo precej razhajajoče se podatke.

V vseh osmih naseljih na Goričkem – Hodoš, Krplivnik, Domanjševci, Središče, Čikečka vas, Prosenjakovci, Pordašinci in Motvarjevci – je število prebivalcev upadlo, in sicer v povprečju za 18,26 odstotka, oziroma za 279 oseb. Najmanjši upad je bil zabeležen v največjem naselju, Domanjševcih, kjer so leta 2002 popisali za 51 oseb manj kot leta 1991, to je za 14,57 odstotka. Od 1991 do 2002 se je v Domanjševcih število prebivalcev s 350 zmanjšalo na 299 oseb. Najvišjo izgubo po deležu so imeli Pordašinci, kjer so popisali za četrtno (26,47 odstotka) manj oseb kot pri zadnjem popisu. Številčno to pomeni 18 oseb, oziroma upad z 68 popisanih oseb leta 1991 na 50 oseb leta 2002.

V primerjavi z Goričkim je upad prebivalstva na lendavskem območju, izražen v odstotkih, sicer nižji, toda številčno precej večji. V naseljih lendavskega območja so leta 2002 popisali 1.316 manj oseb kot pred enajstimi leti. V deležu to pomeni 10,31-odstotni upad. Popisovalci so najvišji upad števila prebivalstva v primerjavi s prejšnjim popisom zabeležili v Radmožancih, kjer so registrirali za 30,34 odstotka manj prebivalcev. Leta 1991 je v naselju živel 356 oseb, aprila 2002 pa le 248, torej 108 oseb manj. Tudi v drugih naseljih t. i. Hetésa⁴⁹ je stanje bolj klavrno. Edino Kamovci se s svojim 9,60-odstotnim upadom vsaj nekoliko približujejo povprečju na narodnostno mešanem območju, druga naselja, vključno z Dobrovnikom, pa z upadom med 15 in 18 odstotki spadajo v že očitno »nadpovprečno« kategorijo. Številčno izraženo je največji upad »producirala« Lendava, upravno in gospodarsko središče obravnavanega območja, kjer je leta 2002 živel 420 oseb manj kot leta 1991. Tu je treba tudi omeniti, da so se pozitivni rezultati dveh sosednjih naselij, Lendavskih goric in Trimlinov, izkazali kot protiutež omenjenemu podatku. V teh dveh naseljih je namreč leta 2002 živel več ljudi kot leta 1991. Leta 2002 so v Lendavskih goricah evidentirali 590 oseb, leta 1991 pa 508 oseb; leta 2002 so imeli Trimlini 333 prebivalcev, enajst let prej pa 309. Ta porast je vsekakor povezan z upadom števila prebivalcev v Lendavi, saj se je v obdobju med obema popisoma veliko lendavskih prebivalcev preselilo v Lendavske gorice oziroma v Trimline. Trdimo lahko, da je na razmeroma nizek upad okoliških naselij močno vplivala tudi bližina Lendave. Tako na primer so leta 2002 v Čentibi popisali za 1,40 odstotka, v Dolgovaških goricah pa za 3,14 odstotka manj oseb kot leta 1991. Iz niza izstopata dve bližnji naselji, Dolga vas in Dolnji Lakoš, kjer je bil upad znatno višji, in sicer 18- oziroma 16-odstotni. Presenetljivi pa so – v pozitivnem smislu – podatki enega najmanjših naselij na lendavskem območju, vasi Kot. Tu je namreč, v primerjavi s predhodnim popisom, število prebivalcev naraslo, res pa je, da le za eno osebo.

Zgoraj omenjeni upad števila prebivalcev na narodnostno mešanem območju ima več vzrokov. Izpostavili bi le dva dejavnika. Prvi je gospodarska kriza, ki so jo morda najmočneje občutili prav obmejni deli Prekmurja, vključno z narodnostno mešanim območjem. V posebno težkem položaju so prebivalci goriških naselij, kjer je – že sicer na slabih temeljih stoječe – kmetijstvo skoraj edini vir zaslužka. Druga velika težava je infrastrukturna zaprtost pokrajine, ki je vsaj v neki meri prizanesla le Hodošu in Krplivniku – zahvaljujoč nedavno odprti madžarsko-slovenski železniški povezavi – druga naselja pa so veliko bolj prizadeta. V posebno slabem položaju je t. i. »lendavski kot«, ki z drugim delom države, kakor tudi z Madžarsko in s Hrvaško, nima ne železniške ne prave avtobusne povezave.

49 Etnografska pokrajina, ki leži na obeh straneh slovensko-madžarske državne meje. K Sloveniji spadajo naslednje t. i. hetéske vasi: Žitkovci, Kamovci, Genterovci, Radmožanci, Mostje in Banuta.

Pri popisu prebivalstva leta 2002 se je na celotnem ozemlju države za madžarsko narodno pripadnost izjasnilo 6.243 oseb. V primerjavi s podatki iz leta 1991 – upoštevajoč popisno metodo iz leta 2002, torej brez zdomcev – je to 1.757 oseb manj, kar pomeni 21,96-odstotni upad. Podatkov, razčlenjenih po posameznih naseljih, s katerimi bi lahko prikazali pravo sliko o krajevni razprostranjenosti Madžarov v Sloveniji, na žalost še ni na razpolago. Zaenkrat lahko uporabimo le podatke na ravni občin. Na podlagi teh so v petih občinah, Dobrovniku, Hodošu, Lendavi, Moravskih Toplicah in Šalovcih, ki zajemajo tudi dvojezično območje oziroma narodnostno mešano območje, popisali 5.212 Madžarov (po kategoriji narodne pripadnosti). Skoraj petina vseh popisanih oseb madžarske narodne pripadnosti v Sloveniji je živelo zunaj omenjenih petih občin z narodnostno mešanega območja. Največ jih je bilo v Ljubljani (227 oseb), Murski Soboti (138 oseb) in Mariboru (70 oseb). Presenetljivo veliko Madžarov so popisali tudi na območju treh primorskih občin (Piran, Izola in Koper), kjer se je za madžarsko narodno pripadnost izreklo 67 oseb.

Tabela 10: Podatki, ki se nanašajo na madžarsko narodno pripadnost in materni jezik v občinah Dobrovnik, Hodoš, Lendava, Moravske Toplice in Šalovci ter v drugih slovenskih občinah na podlagi ljudskega popisa prebivalstva leta 2002

	Madžarska narodna pripadnost	Madžarski materni jezik
Občina Dobrovnik	616	725
Občina Hodoš	159	210
Občina Lendava	3.917	5.216
Občina Moravske Toplice	351	424
Občina Šalovci	169	188
Skupaj	5.212	6.237
Druge slovenske občine	1.031	1.476
V Sloveniji skupaj	6.243	7.713

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.

Veliko bolj ugodni so podatki o maternem jeziku. Pri popisu leta 2002 se je za madžarski materni jezik opredelilo 7.713 oseb, kar je 1.470 oseb več, kot so jih popisali v kategoriji narodna pripadnost. Skupina z madžarskim maternim jezikom je leta 2002 predstavljala 0,4 odstotka celotnega slovenskega prebivalstva. Kljub temu so ti podatki nekoliko nižji od tistih iz leta 1991, ko se je na ozemlju Slovenije za madžarski materni jezik opredelilo 8.720 oseb, kar je bilo 11,55

odstotka več kot leta 2002. Leta 1991 so osebe z madžarskim maternim jezikom predstavljale 0,5 odstotka celotnega prebivalstva v državi.

14. SKLEP

Število prekmurskih Madžarov je po podatkih popisov prebivalstva v preteklih devetdesetih letih upadlo za več kot polovico. Od leta 1910, ko so popisali 14.354 oseb z madžarskim maternim jezikom, se je do začetka 21. stoletja, do leta 2002, število oseb z madžarskim maternim jezikom zmanjšalo na 6.237 oseb, medtem ko se je število prebivalstva na narodnostno mešanem območju v Prekmurju, ali drugače povedano, na avtohtonem naselitvenem območju Madžarov v Prekmurju, zmanjšalo z leta 1910 popisanih 15.802 oseb, na 12.698 oseb leta 2002. Podatki, ki se nanašajo na Slovenijo po drugi svetovni vojni, nam kažejo, da se je v državi število oseb madžarske narodne pripadnosti z 11.019, evidentiranih leta 1953, do 1991 zmanjšalo na 8.503 oseb. Na podlagi nove popisne metode – ki ni upoštevala v tujini živečih zdomcev s stalnim prebivališčem v Sloveniji – pa je na območju Slovenije leta 1971 živelo 8.943 oseb madžarske narodnosti (0,53 odstotka celotnega prebivalstva Slovenije), trideset let pozneje, leta 2002, pa le 6.243.

Če za izhodišče analize o vzrokih upada števila Madžarov v Prekmurju vzamemo podatke iz leta 1910, oziroma na ravni Slovenije podatke iz leta 1953, lahko kot vzroke za upad navedemo naslednje dejavnike:

- Preseljevanje – v prvi vrsti na Madžarsko – ob zgodovinskih prelomnicah in njenih posledicah (leta 1919 in nato leta 1945);
- izgube v obeh svetovnih vojnah in represali;
- izginotje Slovencev in Judov, ki so se nekoč izrekli za Madžare;
- zaposlovanje v tujini in migracije;
- naseljevanje oziroma naselitev oseb, ki niso bile madžarske narodnosti;
- pospešena asimilacija.

H Kraljevini SHS priključena prekmurska madžarska manjšina je od leta 1919 živela v precej okrnjeni družbi; večina izobražencev in uradnikov je bila – v številnih valovih – prisiljena oditi na Madžarsko. Ta pojav se je ponovil tudi leta 1945.

Tudi obe svetovni vojni sta terjali precej človeških življenj. Smrt je najboljše neje kosila med mladimi, saj je veliko vojaških obveznikov svoja življenja pustilo

na bojiščih obeh vojn. Zaradi prehoda fronte med drugo svetovno vojno je bilo poleg vojakov veliko žrtev tudi med civilnim prebivalstvom.⁵⁰

V drugi svetovni vojni je največja izguba prizadela prekmurske Jude, ki so se v glavnem izrekli za Madžare, in ki so zaradi deportacij in organiziranega genocida skoraj popolnoma izginili.

Med temeljnimi vzroki za upad madžarskega prebivalstva je treba omeniti tudi izseljevanje in zaposlovanje v tujini. Med dvema vojnama je zaradi slabega gospodarskega položaja, krivične izvedbe agrarne reforme, naseljevanja kolonistov ter zaradi političnega in psihičnega pritiska Prekmurje zapustilo ogromno Madžarov. Po drugi svetovni vojni, točneje ob koncu štiridesetih in v petdesetih letih, se je, prav tako zaradi slabega gospodarskega položaja in političnega pritiska, sprožil velik val izseljevanj, ko so se ljudje najprej ilegalno, nato pa od šestdesetih let že tudi legalno zaposlovali v tujini.

Na upad števila Madžarov v Prekmurju so, poleg zaposlovanja v tujini in izseljevanja, imele velik vpliv tudi notranje migracije. Po drugi svetovni vojni, posebno pa v 70. letih, se je začel proces naseljevanja mladih delavcev iz vasi s slabšo infrastrukturo v večja industrijska središča.

Izseljevanje Madžarov je v tesni povezavi tudi z naseljevanjem oziroma priseljevanjem oseb drugih narodov oziroma narodnosti v Prekmurje. Veleposestvo Esterházyjevih na lendavskem območju so po prvi svetovni vojni v okviru zemljiške reforme razdelili med tamkajšnje Slovence in druge koloniste iz Primorske in Istre. Po letu 1919 so mesta madžarskih uradnikov in izobražencev zasedli slovenski, kar se je nato, skoraj po enakem scenariju, ponovilo še enkrat, in sicer po drugi svetovni vojni. Prav tako je na nacionalno podobo avtohtonega naseljenega območja Madžarov v Prekmurju po letu 1945 vplival tudi nenehen priliv nove delovne sile na naftna polja na lendavskem območju in v druga lendavska podjetja. Delavci, ki so sem prišli predvsem iz sosednje Hrvaške ter v manjši meri iz drugih jugoslovanskih republik, so uvrstili skupino drugih – torej ne madžarskega in ne slovenskega – narodov.

Na koncu bi kot eno pomembnejših dejavnikov upada prekmurskih Madžarov v zadnjih desetletjih omenili še asimilacijo, katere najpomembnejša pojavna oblika so nacionalno mešani zakoni.

LITERATURA

- A. Sajti Enikő: *Délvidék 1941–1944*. Bp. 1987.
- Alsó-Lendva nagyközség milleniumi emlékkönyve 1896. Nagy-Kanizsa, 1898.
- ARDAY, Lajos (1991). *A jugoszláviai magyarság demográfiai helyzete 1944-től napjainkig*. Naptár, 71–79. p.
- BENCE, Lajos (1994). *Írott szóval a megmaradásért (A szlovéniai magyarság 70 éve)*. Lendva.
- BRAČIČ, Vladimir (1988). Lendavske Gorice (Lendvahegy). Geografska Monografija. *Geografski zbornik XXVIII/1*. Ljubljana.
- HARI, Štefan (1990). *A mi kőolajbányászatunk. Lendavski zvezki – Lendvai füzetek: Naftno rudarjenje / A kőolajbányászat*. Lendva.
- HIRNÖK MUNDA, Katalin (2001). Ime Slovencev na Madžarskem nekoč in danes / A magyarországi szlovének neve egykor és ma. *Etimologija Slovencev na Madžarskem* 3.
- KERECSÉNYI, Edit (1994). *Távol a hazától ... Lendva-vidéki magyar kivándorlók és vendég munkások*. Lendva.
- A vend kérdés. *Válogatás eszmék és téveszmék bőséges tárházából*. Kossics Alapítvány. Bp. 1996.
- KOMAC Miran (1999). *Varstvo narodnih skupnosti v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- KOVÁCS, Attila (2002). Izključitev prekmurskih Madžarov iz agrarne reforme na osnovi podatkov popisa o maternem jeziku prebivalstva iz leta 1921. *RIG* št. 41.
- KOVÁCS, Attila (2004). *Földreform és kolonizáció a Lendva-vidéken a két világháború között*. Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet.
- KOZLER, Peter (1849). *Slovenci na Ogerskim*. Slovenija, Ljubljana, list 55, 220. p.; list 56, 224. p.; list 57, 228. p.; list 58, 232. p.
- Madžari in Slovenci (1987). *Sodelovanje in sožitje ob jugoslovansko-madžarski meji*. Ljubljana: Komunist, Inštitut za narodnostna vprašanja.
- VALENČIČ, Slavko (1992). *Interniranci in internacijsko taborišče Sárvár*. Lendva: Združenje borcev NOV, Občinski odbor.
- VARGA, Sándor. *A szlovéniai magyarok II*. Honismeret 1995/3.
- VARGA, Sándor. *A szlovéniai magyarok helyzete 1919–1941 között*. Muratáj 94/1.
- VARGA, Sándor (1994). *A zsidók története a lendva községben 1773–1944 között*. Tanulmányok a szlovéniai magyarság köréből.

VIRI

A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása, első rész, a népesség főbb adatai községenként, Bp. 1912;

Az 1910. évi népszámlálás külterület és pusztai összeírásai, Bp. 1912.

Prekmurje. Seznam občin. Murska Sobota 1921;

Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. marta 1931. godine, Beograd 1938;

1941. évi népszámlálás demográfiai adatok községenként (Országhatáron kívüli terület) Kézirat. Budapest, 1990;

Savezni zavod za statistiku. Popis stanovništva i stanova 1971. godine. Beograd 1972;

Statistični urad Republike Slovenije. Neobjavljeni podatki po naseljih za leto 1981. Ljubljana 1982;

Statistični urad Republike Slovenije. Neobjavljeni podatki po naseljih za leto 1991. Ljubljana 1992;

Popisi na Slovenskem 1948–1991 in Popis 2002. Statistični urad Republike Slovenije. Ljubljana 2001;

Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002 ;

Statistične informacije, št. 92. 5. Prebivalstvo. Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, Slovenija, 31. marca 2002. 4–5. p.

